

BOSHLANG‘ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Parmanova Aziza Qarshi qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti

Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim) mutaxassisligi

1-kurs magistranti

+998873002221

Ilmiy rahbar: **Gadayev Oybek**

Annotatsiya: Bugungi kunda boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Yozma nutq o‘quvchi shaxsining fikrlash, o‘z fikrini ifoda etish, mustaqil tafakkur, matn yaratish kabi ko‘nikmalarini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Ona tili darslari o‘quvchining nafaqat boshlang‘ich bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish, balki uning jamiyatda erkin muloqot qilish, mustaqil ravishda o‘z fikrini bayon eta olishiga ham asos bo‘lib xizmat qiladi. Ona tili o‘qituvchisining asosiy vazifalaridan biri – o‘quvchilarda ilmiy va hayotiy ahamiyatga ega bo‘lgan savodxonlik, muloqot madaniyatini shakllantirishdir.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich sinf, ona tili, yozma nutq, interfaol metodlar, dars jarayoni, nutq madaniyati, kreativ fikrlash, mustaqil ish, savodxonlik.

Yozma nutqni shakllantirish va rivojlantirish zamonaviy o‘qitish metodlarini talab etadi. Dars jarayonida an’anaviy metodlardan tashqari, interfaol metodlardan unumli foydalanish ona tili fanining samaradorligini oshirishda katta ahamiyat kasb etadi. Darsda interfaol usullardan foydalanish orqali o‘quvchilarning bilimga bo‘lgan qiziqishi ortadi, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuvlari rivojlanadi. Interfaol metodlar o‘quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Interfaol metodlar vositasida o‘quvchilarda yozma nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun quyidagi masalalar dolzarbligini saqlab keladi: o‘quvchilar o‘z fikrini to‘g‘ri, aniq, mantiqan izchil ifodalashga o‘rganadi, nutq madaniyati shakllanadi, matn tuzish, so‘z tanlash, gap tuzish malakasi oshadi, mustaqil

tahlil qilish, muhokama yuritishga o‘rganadilar. Interfaol metodlar orqali har bir o‘quvchida o‘z imkoniyatlarini namoyon qilishga sharoit yaratiladi. O‘quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish uchun darsda foydalanilishi mumkin bo‘lgan interfaol metodlar turlicha. Jumladan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Blits-so‘rov”, “Rol o‘ynash”, “Guruhda ishlash”, “Venn diagrammasi” kabi usullar o‘quvchilarning mustaqil ishlash, matn ustida ishlash, o‘z fikrini bayon etish dastlabki ko‘nikmalarini hosil qilish uchun muhim hisoblanadi. Dars jarayonida o‘quvchilarga hayotiy voqealar asosida kichik matnlar yozdiriladi, ular matndan asosiy ma’lumotni ajratib chiqishi va qayta bayon eta olishi o‘rgatiladi [1].

Interfaol metodlarda asosiy e’tibor o‘quvchilarning mustaqil ishlashiga, ijodkorlik bilan yondashuviga, o‘z fikriga ega bo‘lishga qaratiladi. Masalan, “Klaster” usulida o‘quvchilar mavzu bo‘yicha asosiy tushunchalarni aniqlab, ularni bir-biriga bog‘laydi, o‘zaro muhokama qiladi. “Insert” metodida matn ustida ishlash jarayonida o‘quvchi o‘zi uchun yangilik bo‘lgan ma’lumotlarni belgilab boradi. “Aqliy hujum” metodida esa har bir bola o‘z fikrini aytadi, bu esa ularning nutq boyligini oshiradi. Ushbu usullar o‘quvchilarda mavzuga doir mustaqil va erkin fikr yuritish ko‘nikmasini shakllantiradi. O‘quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish ularning dars jarayoniga faol jalb qilinishini ta’minlaydi. Endi o‘quvchi passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi, so‘zlovchi va yaratuvchi shaxsga aylanadi. Interfaol metodlardan foydalangan holda ona tili darslarining qiziqarli, mazmunli va samarali o‘tishi ta’minlanadi. Bu o‘z navbatida o‘quvchilarning ona tiliga, jamiyat hayotiga bo‘lgan qiziqishining ortishiga olib keladi. Bundan tashqari, interfaol metodlarning asosiy maqsadi o‘quvchilarni bir-biri bilan hamkorlikda ishlash, o‘zaro fikr almashish, ijtimoiylashuvga erishish, mustaqil izlanish, o‘z fikrini himoya qilish, tahlil qilishga o‘rgatishdan iborat. Shu tariqa, bolalar o‘zlari uchun o‘rganayotgan mavzuni chuqurroq anglaydilar, asosiy fikrlarni ajratib, ularni yozma shaklda aniq ifoda eta oladilar. O‘qituvchi yozma nutqni rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish jarayonida darsdagi har bir o‘quvchining faolligini kuzatadi, ularning natijalarini baholab boradi, zarur hollarda yordam beradi, individual yondashuvni qo‘llaydi. O‘zaro hamkorlikda ishlab chiqilgan matnlar, kichik hikoyalar, qiziqarli

topishmoq va boshqa yozma ishlar yordamida o'quvchilarda kreativlik, mustaqil ishlash, mantiqiy fikrlash malakalari shakllanadi. Eng muhimi, darsda har bir o'quvchi o'zining nutq faolligini ko'rsatadi, boshqa o'quvchilar bilan do'stona munosabatda bo'ladi, o'z fikrini erkin bayon qilish imkoniga ega bo'ladi [2].

Yozma nutqni rivojlantirish uchun darsda o'qituvchi tomonidan savodxonlik mashqlari, matn tuzish, so'z va gaplar ustida ishlash, so'z boyligini kengaytirishga qaratilgan topshiriqlar, tahliliy savollar, mustaqil hikoya tuzish va yozish, matnni davom ettirish yoki yakunlash kabi vazifalar beriladi. Bular o'quvchilarni mustaqil ijodiy faoliyatga yo'naltiradi, o'z fikrini qalbdagi voqealik bilan uyg'unlashtirib yozma tarzda ifodalash imkonini beradi. Interfaol usullar shuningdek, o'quvchilarni matn yaratishda ijtimoiy faoliyatga tayyorlaydi. Chunki bu metodlar orqali o'quvchi matn tuzishda faqatgina so'z tanlash emas, balki o'z fikrini asosli va maqsadga yo'naltirilgan tarzda bayon etish, muammoli vaziyatlarda to'g'ri yo'l topish, xulosalar chiqarish, mavzuni tugallash kabi muhim bosqichlardan o'tadi [3].

Bunday ko'nikmalarning shakllanishi zamonaviy hayotda o'quvchining o'z o'rnini topishi, jamiyatda yetuk shaxs bo'lib yetishishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim sohasidagi islohotlar va yangilanishlar natijasida, boshlang'ich sinflarda ham interfaol metodlarni qo'llashga keng imkoniyatlar yaratilgan. Bu metodlar bolalarda ijodkorlik, faollik, mustaqil fikrlash, o'z fikrini bayon etish, muloqot qilish, o'zini namoyon qilish kabi ko'plab ijobiy xususiyatlarning rivojlanishga xizmat qilmoqda. Dars jarayonida o'quvchilarning nutqi shakllanib boradi, nutq boyligi kengayadi, fikrini izchil va ravon bayon etish malakasi mustahkamlanadi. Har bir o'qituvchi o'z ish faoliyatida yozma nutqni rivojlantirish bo'yicha interfaol usullardan oqilona foydalansa, o'quvchilar hayotda va keyingi ta'lim bosqichlarida yozma va og'zaki nutq madaniyatini puxta egallaydi. Natijada, jamiyatimizda har tomonlama yetuk, ma'naviy yuksak, o'z fikrini erkin va to'g'ri ifodalashga qodir yoshlar kamol topadi [4].

XULOSA

Ona tili darslarida o'quvchilar yozma nutqini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish ta'limning sifat va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchining mustaqil fikrlash, mantiqan to‘g‘ri mulohaza yuritish, ijodiy ishlash hamda matn ustida erkin ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Dars jarayonida samarali qo‘llanilgan interfaol usullar har bir o‘quvchining o‘z fikrini erkin bayon etish, mustaqil qaror chiqarish va o‘zining shaxsiy nuqtai nazarini himoya qilishiga imkoniyat yaratadi. Yozma nutqni rivojlantirish bo‘yicha to‘g‘ri tashkil etilgan ta‘lim jarayoni boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun mustahkam asos bo‘lib, kelgusida ular orasida bilimli, savodli, to‘g‘ri yozish va ravon nutq madaniyatiga ega bo‘lgan shaxslar voyaga yetishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova M., “Boshlang‘ich ta‘limda ona tili o‘qitish metodikasi”, Toshkent, 2021.
2. G‘ulomov S., Yozma nutq va uni shakllantirish”, Toshkent, 2020.
3. Rafiqova T. “Interfaol o‘qitish metodlari”, Samarqand, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 2022.
5. Xalq ta‘limi vazirligining me‘yoriy hujjatlari, 2023.
6. Mavzu bo‘yicha ilmiy maqolalar va internet manbalari.